

Taalspeler en Interactie

Omgaan met meertaligheid op het speelplein

Werkgroep taalspeler, 2008

't Is aan ik, 't is aan ik!"

"Hé, da's nie waar, da's getricheerd!"

"Wie speelt er vals?"

Taalspeler – taalstimulering in de vrije tijd

Elk kind heeft het recht om te spelen: waar, wanneer en met wie hij wil. En juist daarom stellen wij het spelen en het welbevinden van het kind centraal. Wanneer animatoren met kinderen praten en communiceren zal het welbevinden en de betrokkenheid op de pleinen verhoogd worden.

Echter op de speelpleinen in de rand van Brussel speelt een mengelmoes van kinderen samen: kinderen van verschillende leeftijden, uit allerlei culturen, sociale achtergronden, kinderen met andere hobby's, kinderen met het Frans, Berbers, Turks, Engels, Arabisch, Chinees, Spaans, ... of het Nederlands als thuistaal. Voor dit groeiend aantal anderstalige kinderen is het Nederlands vaak enkel een schooltaal, zelden een speeltaal. Hierdoor komt het spelen soms in het gedrang. Nederlandstalige vrijetijdsinitiatieven worden zich meer en meer bewust van dit probleem en willen hun steentje bijdrage tot taalstimulering van deze kinderen en tot het vergroten van de een positieve attitude tov het Nederlands.

Om hieraan te werken is het project 'Taalspeler' in het leven geroepen. Taalspeler werkt aan een verdieping van inzichten en communicatieve vaardigheden, met betrekking tot het stimuleren van interactie, in een meertalige context. Taalspeler ondersteunt animatoren en coördinatoren van het speelplein: informatie geven over taalverwerving en taalstimulering. Samen zoeken we naar antwoorden op de vragen: Hoe kan je meer interactie in je activiteiten steken? Hoe ga je om met meertaligheid? Op deze manier trachten we de competenties in functie van taalverwerving te verhogen bij mensen die betrokken zijn bij vrijetijdsinitiatieven.

Interactie in een speelse en meertalige context

Kinderen zijn nieuwsgierige wereldverkenner. Ze leren taal omdat ze al snel ontdekken dat je met taal veel kan bereiken: vragen om eten, zeggen waar je pijn hebt, vragen om mee te spelen... Kinderen leren taal - net zoals ze kennis opdoen, sociale vaardigheden leren... - door in interactie te treden met de wereld. Taal leer je dus zeker niet alleen in taallessen, of het nu je eerste, tweede, derde... taal is.

Een stukje van die boeiende wereld zijn de speelpleinen waar kinderen volop kunnen ravotten, samen een spel spelen, op tocht gaan, sporten... Hierbij zijn er talrijke mogelijkheden om als animator de kinderen te stimuleren: gesprekjes over vanalles en nog wat, overleg-momenten, spelinstructies, ingaan op impulsen van de kinderen...

We stellen interactie voorop wanneer we werken aan taalstimulatie. Doordat de kinderen de kans krijgen om met elkaar en met de begeleider in interactie te treden, zal er plaats en tijd gecreëerd worden om op een informele manier te communiceren met elkaar.

Nederlands niet als enige taal

Het is belangrijk dat bij deze taalstimulering Nederlands niet als dé enige (verplichte) taal wordt opgevoerd, maar als een mogelijke taal, zodat de kinderen zich ook kunnen amuseren in de taal die voor hen het gemakkelijkst is. Bij een intense interactie die ruimte laat voor het gebruik van meerdere talen kan de eigen taal van de kinderen op een spontane manier aan bod komen. Dit houdt de stimulering van het Nederlands niet tegen. De animatoren treden in het Nederlands in interactie met de kinderen en bieden leuke activiteiten aan waarin het Nederlands als voertaal een duidelijke rol krijgt en zodoende gestimuleerd wordt. De meertalige context draagt bij tot een positiever gevoel tegenover meertaligheid in het algemeen en tegenover het Nederlands in het bijzonder. Zo ben je op een positieve manier bezig met taalstimulering.

Bovenal staat dus het spelen en het welbevinden van het kind centraal. Wanneer animatoren met kinderen praten en communiceren zal het welbevinden en de betrokkenheid op de pleinen verhoogd worden. We wensen af te stappen van de instructies-gevende animator.

Communicatie is prioritair ten opzichte van taal.

FAQ's

Vragen bij interactie

Hoe ga je om met kleuters die geen Nederlands begrijpen?

Zorg er in de eerste plaats voor dat het kind zich thuis/veilig voelt en dat het betrokken is bij de activiteiten.

Gebruik veel visueel materiaal terwijl je dingen uitlegt, vraagt, vertelt...

- beeld zelf zo veel mogelijk uit wat je doet of laat andere kinderen het voordoen
- gebruik echte voorwerpen of speelgoedvoorwerpen
- gebruik afbeeldingen of pictogrammen van activiteiten/materiaal/dagschema
- gebruik foto's of prenten waarmee kinderen kunnen aangeven dat ze naar het toilet moeten, honger, dorst of pijn hebben

Het is belangrijk om het Nederlands niet als dé (verplichte) taal op te voeren, maar als een taal. Kinderen moeten zich kunnen amuseren in de taal die voor hen het gemakkelijkst ligt. Verbied kinderen dus nooit hun moedertaal te spreken.

Het niet voldoende beheersen van een (opgelegde) taal kan immers een drempel zijn om in interactie te treden met elkaar en met de (spel)wereld. Met andere woorden als je het Nederlands verplicht, creëer je mogelijk (extra) spreekdrempels voor sommige kinderen.

Wel kan je een ander kind dat dezelfde taal spreekt laten vertalen. Of je kan ook zelf een aantal woorden uit hun taal leren (hiermee toon je respect voor de taal van het kind waardoor het zich wat meer thuis kan voelen).

Respecteer de 'stille periode' van het kind: een kind leert eerst luisteren, dan spreken. Geef het daarom de tijd om te spreken, forceer niets maar stimuleer het spreken wel:

- eerst stel je vragen waarbij je geen gesproken antwoord verwacht, maar waarbij het kind iets kan aanwijzen/halen/nadoen;
- daarna kan je overgaan van gesloten naar meer open vragen waarbij de talige inbreng van het kind steeds groter wordt.

Observeer waar het kind mee speelt, wat het tekent... Zo leer je het kennen en kan je inspelen op zijn/haar behoeften en interesses. Je kan hierover ook met de ouders praten.

Doe activiteiten met concrete materialen of bewegingsactiviteiten. Kies eenvoudige prentenboeken met duidelijke prenten zodat het kind gemakkelijk het verhaal kan volgen en taal kan oppikken.

Wat doe je als een kleuter iets komt vertellen en je begrijpt er niets van?

Doe aan 'betekenisonderhandeling'. Dit wil zeggen dat je zoveel mogelijk je best doet om toch te begrijpen wat de kleuter bedoelt: door vragen te stellen (Bedoel je dit?), de kleuter iets te laten voordoen of aanwijzen, zelf iets aan te wijzen of uit te beelden.

Als er een andere gemeenschappelijke taal is kan je het kind vragen om het in die taal uit te leggen of een ander kind vragen iets te vertalen.

Er zijn kinderen die spontaan veel vertellen, anderen zijn verlegen. Hoe ga je hiermee om?

Sommige kinderen moet je afremmen (niet afstoten) en leren dat andere kinderen ook aan de beurt moeten kunnen komen. Andere kinderen moet je extra stimuleren.

Observeer het kind en probeer zijn interesses te ontdekken. Doe samen dingen, bied zelf rijke, natuurlijke en begrijpelijke taal aan.

Forceer het kind niet om te praten, maar stimuleer het op allerlei manieren: samen spelen, vragen stellen, gesprekjes aanknopen...

Hoe kan je het gebruik van het Nederlands stimuleren binnen (vrij) spel?

Speel/knutsel/babbel mee en geef impulsen (gespreksimpulsen, spelimpulsen). Ga hierbij in op de interesses van de kinderen, maar bied ook nieuwe ideeën, spelen en materiaal aan. Probeer je wel niet te veel te op te dringen, en maak van het spreken van het Nederlands geen verplichting.

Bv.

- ❖ Maak een boeken- en/of luisterhoek. Maak een poppenkasthoek
- ❖ Speel op het speelplein Nederlandstalige muziek (naast muziek in andere talen).
- ❖ Poppenkast

Waarom taalstimulatie via interactie?

Communiceren houdt meer in dan enkel praten en het kennen van de taal. Taal leer je niet alleen in schoolse context. Je verwerft ze vooral door te spelen, te horen, te praten, ... met anderen. Taal verwerf je in de eerste plaats door deze te gebruiken. Net als baby's verwerf je een andere taal het snelst door deze te horen en na verloop van tijd ook te gebruiken.

Vragen over speelse context

Waarom kunnen vrijetijdsinitiatieven ook aan taalstimulering doen?

Voor een groeiend aantal anderstalige kinderen op de speelpleinen is het Nederlands vaak enkel een schooltaal, en zelden een speeltaal. In de vrijetijdsbesteding kan de 'knuffelwaarde' van het Nederlands verhoogd worden.

Kinderen zijn actieve wereldverkenner. Ze leren taal omdat ze al snel ontdekken dat je met taal veel kan bereiken: vragen om eten, om mee te spelen, zeggen waar je pijn hebt...

Een stukje van die boeiende wereld zijn de vrijetijdsactiviteiten waar kinderen volop kunnen ravotten, een spel spelen, op tocht gaan, sporten... Hierbij zijn er talrijke momenten waarbij taal aan bod komt: spelinstructies en opdrachten, overlegmomenten, gesprekjes over vanalles en nog wat...

Als animator kan je die momenten uitbuiten, niet alleen om het taalgebruik van de kinderen te stimuleren, maar ook (vooral) om de betrokkenheid van de kinderen bij de activiteit te vergroten: door een goede speluitleg te geven, open te staan voor de inbreng van kinderen, in te gaan op gespreksimpulsen, zelf gespreks-, denk- en creatieve impulsen te geven.

Kortom, centraal staat dat het kind zich kan uitleven in het spel. Daarom is het belangrijk dat het Nederlands niet als dé taal wordt opgevoerd, maar als een taal. Kinderen moeten zich kunnen amuseren in de taal die voor hen het gemakkelijkst ligt. Het niet (voldoende) kunnen spreken van een (opgelegde) taal mag geen drempel zijn voor het kind om in interactie te treden met andere kinderen, met zijn/haar begeleiders, met de wereld van het spel.

De taalvrijheid van het kind houdt de stimulering van het Nederlands niet tegen. Als animatoren bewust in het Nederlands in interactie treden met de kinderen en leuke activiteiten aanbieden, wordt het Nederlands als voertaal gestimuleerd en leren de kinderen het Nederlands kennen als een leuke speeltaal (tgo. een moet-taal).

"Naschoolse activiteiten mogen niet te schools zijn": Wat is 'te schools'?

'Schools' wordt hier gebruikt in de zin van traditionele of klassieke taallessen, waarbij de leerkracht dirigeert en de (actieve) inbreng van de kinderen gering is. In deze lessen worden bijv. woordenschatoefeningen gemaakt los van een context, waarbij ook woordenschatkennis en niet het bevorderen van de taalvaardigheid het doel is.

Daarom is het belangrijk om je als vrijetijdsinitiatief eerst de vraag te stellen of je niet een deel van de rol van de school aan het overnemen of aannemen bent (door lessen in - schoolse - taalvaardigheid aan te bieden) en steeds voor ogen te houden dat tijdens je activiteiten:

- ontspanning en spelplezier op de eerste plaats blijven staan (en niet taal leren);
- de kinderen dit ook zo ervaren.

Kan je schriftelijke taal gebruiken tijdens de activiteiten?

Je kan op verschillende manieren schriftelijke taal gebruiken: opdrachtenkaartjes, recepten, (prenten)boeken, geheimschrift, zelf een verhaal schrijven, een liedje maken...

Schriftelijke taal kan (vooral bij oudere kinderen) een hulpmiddel zijn om (nieuwe) taal te verwerven: als je woorden ziet staan of opschrijft word je er wat langer mee geconfronteerd, soms zijn ze een herhaling van of ondersteunen ze gesproken taal...

Let er wel op dat het gebruik van geschreven taal motiverend en functioneel is. Het opschrijven mag geen doel op zich worden zoals bij een dictee, maar het moet een nuttig deel uitmaken van de activiteit (bijv. een boodschappenlijstje).

Ga bij taal die de kinderen produceren vooral in op het communicatieve (wat ze willen vertellen) en niet op spelfouten.

Welke spelen zijn taalstimulerend?

Klassieke taalspelletjes zijn niet noodzakelijk meer taalstimulerend dan andere spelen. Soms zijn ze voor minder taalvaardige kinderen zelfs eerder demotiverend.

Activiteiten waarin kinderen kunnen kiezen wat ze spelen, waarin ze met elkaar praten, waarin er ruimte is voor overleg en inbreng en alle spelen die de kinderen leuk vinden en waarbij ze praten (over vanalles en nog wat)... zijn taalstimulerend. Voorbeelden van taalstimulerende activiteiten kan je terugvinden in de uitgave "DNA praat met het kind".

Vragen over meertalige context

Wat doe je als een kind een andere taal praat? Mag je zelf Frans praten met een kind?

Het is belangrijk om het Nederlands niet als dé (verplichte) taal op te voeren, maar als een taal. Kinderen moeten zich kunnen amuseren in de taal die voor hen het gemakkelijkst ligt.

Het niet voldoende beheersen van een (opgelegde) taal kan immers een drempel zijn om in interactie te treden met elkaar en met de (spel)wereld. Met andere woorden als je het Nederlands verplicht, creëer je mogelijk (extra) spreekdrempels voor sommige kinderen.

Als een kind in een andere taal iets zegt, reageer dan (in het Nederlands) op wat het kind je wil vertellen. De kans bestaat dat het kind spontaan ook overschakelt op het Nederlands.

Als je negatief of afkeurend reageert op de taal die het kind gebruikt, riskeer je dat het kind je niets meer wil komen vertellen (omdat je toch niet geïnteresseerd bent in wat het wil vertellen).

Een voorbeeld:

Een kind zegt "Je veux couper".

Dan kan een animator antwoorden: "Wat zou je graag knippen?"

Het kind antwoordt: "Een groot bal".

Hierop kan de animator reageren met: "Ah, wel jij mag uit dit rood papier een grote bal knippen."

In deze interactie wordt het gebruik van het Nederlands gestimuleerd op een niet bedreigende manier, doordat de animator bewust en consequent Nederlands spreekt.

Straf je kinderen die een andere taal spreken?

Wij zijn ervan overtuigd dat straffen, kinderen weigeren of kinderen verbieden een andere taal te spreken niet zal leiden tot taalstimulatie. Wanneer er represailles worden genomen zal het kind het Nederlands alleen maar gaan associëren met negatieve gevoelens.

Laat kinderen hun andere taal praten maar reageer op hen door Nederlands te praten en stimuleer hen hierin. Geef de kinderen een positief gevoel over het Nederlands en laat hen de meerwaarde hiervan zien. Laat kinderen voor elkaar vertalen. Maak de speltaal Nederlands.

Nederlands stimuleren niet door andere talen te verbieden.

Wijs de eigen taal niet af. Als je de kinderen niet verplicht Nederlands te praten maar ze stimuleert, zal dat een positiever effect hebben.

Mogen kinderen onder elkaar een andere taal praten?

Een vraag die veel gesteld wordt op het speelplein. En des te vaker hoor je nog animatoren op kinderen reageren met 'hier wordt er Nederlands' gepraat.

Voor ons staat het spelen en het wel bevinden van het kind centraal. Ook komt communicatie voor taal. Wanneer twee kinderen binnen een tof avontuurlijk spel eens een aantal woorden in een andere taal met elkaar wisselen, zien wij dit niet als een probleem. Wel mag het geen barrière worden om met andere kinderen te gaan communiceren.

Wat met taalfouten en meertaligheid?

Wijs een kind niet op zijn fouten. Verbeter ze niet, laat een kind het juiste woord niet herhalen, maar ga in op wat het kind je wil vertellen. Je kan wel het juiste woord of de juiste vorm op een natuurlijke manier aanbieden in het gesprek.

'Ze zijn aan het filmen!!'

reactie: 'Waar zijn ze aan het filmen?'

Is het nodig dat je met een bepaald aantal Nederlandstalige kinderen in een groep zit om het niveau van je groep (Nederlands) hoog te houden?

Uit onderzoek is gebleken dat een minimum van 30% Nederlandstalige kinderen in een groep eigenlijk ideaal is. Hoe meer Nederlandstalige kinderen er in een groep zitten, hoe meer die taal logischerwijs (spontaan) aan bod komt.

Dit wil echter niet zeggen dat in groepen waar geen 30% Nederlandstalige kinderen zitten het niveau van het Nederlands noodzakelijk kwalitatief minder goed is of dat kinderen in zulke groepen minder goed Nederlands zullen leren.

Het is logisch dat als je veel taal (op jouw niveau) aangeboden krijgt en die taal kwalitatief is, je meer kan opsteken. Maar het is niet noodzakelijk zo dat als je meer met de taal bezig bent, dat je ze beter leert. Er zijn ook nog andere factoren die meespelen: zich veilig voelen, motivatie, kwaliteit van het taalaanbod...

De kinderen in jullie vrijetijdsinitiatief moeten dus niet op zoveel mogelijk momenten Nederlands praten om de taal zo goed mogelijk te leren, wel blijft het belangrijk dat er tijdens de activiteiten voldoende rijke interactie is.